

Hoog van de Toren

Simone van der Heijden

De Waarheid van de Zwarte Weduwe

In deze aflevering van *Hoog van de Toren* buigt Simone van der Heijden zich aan de hand van weduwe Rost van Tonningen over de contingentie van het begrip waarheid.

Waarheid. Hoeveel is daar al niet over geschreven? Menig (geschied)filosoof heeft zich over dit vraagstuk gebogen, maar is men daar iets wijzer van geworden? Is men na het lezen van werken als bijvoorbeeld *De constructie van het verleden* van Chris Lorenz in staat te bevatten wat de term 'waarheid' behelst? Ik zal hier geen theoretische verhandeling over het begrip 'waarheid' proberen te geven, maar wel laten zien dat twijfels hieromtrent kunnen leiden tot verregaande vertwijfeling.

Enige tijd geleden werd de uitzending van *Het zwarte schaap* herhaald waarin Weduwe Rost van Tonningen werd geïnterviewd. Het verhaal dat zij vertelde, heeft mij achtergelaten met een zeer onbehaaglijk en beangstigend gevoel. Ze vertelde over haar man, M.M. Rost van Tonningen, over zijn rol binnen de NSB en over andere aspecten van de Tweede Wereldoorlog. Zij spreidde hier een rotsvast vertrouwen in de NSB-waarheid ten toon en bleef sceptisch omtrent de holocaust. Bij het zien van filmfragmenten uit concentratiekampen en van de bergen levenloze lichamen, bestempelde ze deze als propaganda van de geallieerden en wendde haar hoofd af. Volgens haar waren dit beelden van Dresden na het bombardement. Geen enkele kritische vraag of opmerking kon haar geloof doen wankelen; haar waarheid was de enige juiste. Mijn eerste reactie was er een van afschuw. Hoe kon iemand in staat zijn om zoiets afschuwelijks als de massale vernietiging van joden te ontkennen en dit af te doen als niet als zodanig te hebben plaatsgehad?

De verklaring daarvoor ligt grotendeels in het milieu waarin weduwe Rost van Tonningen heeft verkeerd. M.M. Rost van Tonningen behoorde als president van de Nederlandse Oostcompagnie tot de gangmakers voor een Nederlandse SS en was veel meer pro-Duits dan Anton Mussert, die hij echter tevergeefs probeerde te verdringen. Florentine Rost van Tonningen-Heubel bevond zich tijdens de oorlog dus in de hoogste SS-kringen en kreeg daar ook alleen te maken met gelijkgezinden. Om echter haar perceptie van de geschiedenis af te doen als het gevolg van een *brainwash*, bevredigde me niet. Ook zij heeft nazistische documenten onder ogen gekregen, die het welhaast onmogelijk maken aan haar

geloof vast te houden. Ze doet dit echter toch. Ze gaat zelfs zo ver dat ze zegt dat er 'in wezen geen enkele jood vermoord is'. Wel is er natuurlijk een aantal overleden als gevolg van natuurlijke oorzaken. Want 'Auschwitz was geen 5-sterrenhotel'.

Waarom zou zij niet de waarheid spreken? Als weldenkend mens weet je dat dit niet het geval is. En bij zo iets als de Tweede Wereldoorlog is het ook gevaarlijk om deze vraag te stellen: het komt al vrij snel in de buurt van antisemitisme en holocaustontkenning. Kun je jezelf als tegenstander van elk antisemitisch geluid deze vraag dan wel stellen? Op zich zou ik denken van niet, maar in de praktijk doe ik het dus wel.

Stel je voor dat Duitsland de oorlog had gewonnen, hadden wij dan niet allemaal glorieuze verhalen te horen gekregen over onze Duitse 'bevrijders' en zouden zij dan nu niet beschouwd worden als de helden die ons van een vreselijk ras hadden bevrijd? Mijns inziens is dit zeer wel mogelijk.

Het is dus op zich niet geheel onverklaarbaar dat Weduwe Rost van Tonningen denkt zoals ze denkt; ze is alleen één van de weinigen. Als de Tweede Wereldoorlog anders was verlopen, had de weduwe van de aanvoerder van de meest radicale stroming binnen de NSB, de vleugeladjutant van Himmler en de protagonist van de Nederlandse SS misschien wel tot de meerderheid behoord. En het is heel beangstigend om op deze manier na te denken over de Holocaust.

Waarheid is iets wat je leert van anderen; je moet maar net de juiste leermeesters treffen. Natuurlijk is twijfel een gezonde testmethode, maar hoe ver moet dit doorgevoerd worden? Als er al te twijfelen valt aan de Holocaust, ook al is het maar door een enkeling, is dat dus overal mogelijk. Waarheid is niet *a priori*; het wordt gevormd en op haar beurt vormt het weer onze werkelijkheid.

Het gedachtegoed van weduwe Rost van Tonningen is als een besmettelijk virus, waarvan we mogen hopen dat het zich niet zeer sterk verspreidt. Dit is echter niet genoeg; we moeten het actief bestrijden. Dat staat buiten kijf. Ook al ligt een groeiende nazistische besmetting als tijdens de Tweede Wereldoorlog niet direct in de lijn der verwachting, het ligt wel op de loer. Hoe overtuigd wij ook zijn van onze waarheid; Florentine Rost van Tonningen-Heubel is minstens zo overtuigd van de hare. Het is dus niet genoeg dergelijke ideeën af te doen als dom of ze zelfs te negeren. De waarheid van de Zwarte Weduwe zal in de hoofden van haar volgelingen blijven voortbestaan, zelfs na haar dood. En dit kan een serieuze bedreiging worden; zeker als de generatie die de Tweede Wereldoorlog heeft meegemaakt haar laatste adem heeft uitgeblazen. Hopelijk zal de toekomst daadwerkelijk de juiste leermeesters brengen. Veel is gelegen in hún overtuigingskracht, aangezien feiten niet afdoende blijken te zijn.